

”– Det är dejligt att vara i Sverige”

**En komparativ studie av IS-resenärers återvändande,
i danska B.T. och svenska Expressen.**

Av: Carl Tuléus, Sabrina Khsassi

Handledare: Malin Picha Edwardsson

Examinator: Ester Appelgren

Södertörns Högskola | Institutionen för samhällsvetenskaper

Kandidatuppsats | 15 hp

Ämne journalistik | Vårterminen 2020

Programmet för journalistik och samhällsstudier

ABSTRACT

I samtalet om IS-återvändare, vem får komma till tals? Finns det ett mönster och hur gestaltas IS-återvändarna själva, får de stå till svars för sina handlingar? Eller är det den vita politikern som får prata om *den Andre* återigen? Med en kvalitativ undersökning av 20 utvalda artiklar från år 2019, i danska kvällstidningen B.T. samt den svenska motsvarigheten Expressen, ska denna studie ta reda på vem som får uttrycka sig och hur gruppen IS-återvändare samt deras återvändande gestaltats i medierna.

Metoden visar att det främst är politiker som får komma till tals samt uttrycka sig angående IS-återvändare i dessa artiklar, samtidigt som IS-återvändare själva nästintill aldrig kommer till tals. Detta går i linje med postkoloniala teorier, som understryker att detta reproducerar ett *vi och dem* i samhället. Genom den kritiska diskursanalys och bildanalys som gjorts, syns det en tydlig gemensam diskurs i de båda medierna. I denna studie beskriver vi en *skulddiskurs*, där IS-återvändarna kontinuerligt porträtteras som skyldiga, med eller utan dom samt i rätt att bestraffas.

Slutsatsen blir därmed att gestaltandet av IS-återvändarna och återvändandet följer ett eurocentriskt perspektiv samt (stereo)typifierar, vilket i sin tur skulle kunna ge negativa effekter på individ- och samhällsnivå. Studien visar att IS-återvändarna aldrig hör hemma i de nordiska länderna, då de gör svenskhet och danskhet *fel*. Människorna som rapporteras vara återvändare eller resenärer får aldrig vara individer. Detta eftersom de aldrig får komma till tals och inte heller beskrivs med en gedigen bakgrund. Istället får dessa människor endast vara en del i en större nationell politisk kontext, i Danmark och Sverige.

Nyckelord: Återvändare, postkolonialism, kritisk diskursanalys, gestaltning, integration, IS

INNEHÅLL

1. Inledning	1
1.2 Syfte och frågeställning	2
1.3 Bakgrund	3
2. Teori	5
2.1 Postkolonialism	5
2.2 Gestaltningsteorin	6
3. Centrala begrepp	8
3.1 <i>Etnicitet/icke-vit</i>	8
4. Tidigare forskning	9
<i>Gäster hos verkligheten</i>	
<i>Rapport från DO om representationer av muslimer i svenska nyheter</i>	
<i>Inklusions- och exklusionsprocesser i Skandinavien</i>	
<i>Migration i medierna: men det får en väl inte prata om?</i>	
<i>Bild och samhälle – Visuell analys som vetenskaplig metod</i>	
5. Metod	11
5.1 Innehållsanalys	11
5.2 Kritisk diskursanalys	11
5.3 Urval och material	13
5.4 Metodkritik	16
5.4.1 Urvalsmarkörer	16
5.4.2 Reflexivitet	16
5.4.3 Tekniska aspekter	17
6. Resultat	18

6.1. Hur gestaltas IS-återvändarna i B.T. samt Expressen?	18
6.1.1 Huvudsakligt innehåll.....	18
6.1.2 Tematisk struktur (makro).....	19
6.1.3 Schematisk struktur (makro).....	19
6.1.4 Mikroorienterad analys.....	21
6.1.5 Sociokulturella kontextualiseringar.....	21
7. Analys/diskussion.....	23
7.1 Bildmaterialet.....	23
7.2 Aktörer.....	25
7.3 Skulddiskurs.....	26
7.4 Anonymisering.....	28
8. Slutsats.....	30
8.1 Jämförelse mellan B.T. och Expressen.....	30
8.2 Hur gestaltas IS-återvändarna i B.T. samt Expressen?.....	31
9. Förslag till vidare forskning.....	33
10. Referenser.....	34
11. Bilagor.....	37

1. Inledning

Den 27 mars 2019 rapporterar Expressen att statsminister Stefan Löfven tagit emot Danmarks statsminister Lars Løkke Rasmussen, från danska konservativa Venstre, på ett officiellt besök. Expressen rapporterar att:

”På agendan står brännheta ämnen som migration och brexit – och det gemensamma säkerhetsarbetet.” (Expressen.03.27. Helena Jönsson.)

Enligt Löfven diskuteras det gemensamma problem som länderna har, nämligen hur man ska lagföra “de personer som begått "fruktansvärda" brott i IS namn”. Expressen skriver även:

”– Det är dejligt att vara i Sverige, säger Lars Løkke Rasmussen och tillägger att båda länderna står inför samma sorts hot.” (Expressen.03.27. Helena Jönsson.)

Samma år släpper P3 Dokumentär en dokumentärserie om ett par svenska syskon från Göteborg som blir rekryterade till IS, ”Terrorsyskonen och IS”. Medan Danmark fråntar två IS-återvändares medborgarskap, för första gången. Under 2019 tycktes det handla om just detta. Att gå från att vilja lämna sitt hem för att strida för IS, till att vilja återvända – medan samhället debatterar straffet.

Det är detta återvändande som blivit ett intresserat ämne för oss, som ligger till grund för denna studie. Vem får återvända och hur gestaltas det återvändandet i svensk och dansk media?

Några exempel finner man redan i inledningen på flera artiklar, där ord som ”IS-Svenskar” och andra diskurser får beskriva människor som en gång lämnat Sverige samt Danmark. Vad händer när media ska beskriva människor och samtidigt tjäna för en specifik publik eller bedriva en opartisk journalistik? Kan den sortens medierapportering påverka opinionsbildning i Danmark och Sverige?

1.2 Syfte och frågeställning

Syfte

Syftet med studien är att undersöka och granska hur Expressen i Sverige och B.T. i Danmark gestaltar och rapporterar kring IS-återvändare samt deras återvändande under året 2019. Syftet är även att se om det finns ett mönster kring hur man rapporterar om dessa återvändare samt jämföra om det finns skillnader mellan de två medierna.

Frågeställningar

1. Vem får komma till tals och i vilka sammanhang sker det?
2. Hur gestaltas IS-återvändarna i text och bild, i B.T. samt Expressen?

1.3 Bakgrund

I detta kapitel presenteras en kortare historisk överblick av IS uppkomst. Trots att konflikten och de krig som skett i Irak och Syrien är svåra att sammanfatta, handlar det i detta sammanhang om *människorna* som valt att åka till krigszonerna. Det är ett komplext ämne i sin helhet, men denna uppsatsens syfte handlar om just medias gestaltning av IS-återvändarna, och inte konflikten i sig.

Den Islamiska staten (IS) grundades i samband med en konflikt inom al-Qaida, som grundades i reaktion till USA och Storbritanniens invadering av Irak år 2003. Under 2014 utbröt en strid mellan IS och al-Nusra, som även dem tillhörde al-Qaidanätverket, efter detta gick IS och al-Qaida skilda vägar. Senare tog IS över större delar av Irak och Syrien, därefter utropade de ett kalifat; som inom Islam innebär ett muslimskt imperium. Det som utmärker IS under historien är deras mer aggressiva tillvägagångssätt, exempelvis de brutala våldsmetoder som förekommit och spridits via sociala medier. De är symboliska våldsmetoder som halshuggningar, korsfästelser, bränna levande människor och det mer extrema hat mot shiamuslimer, som skiljer sig från al-Qaida. Det är de militära framgångarna som IS menar bevisar att detta är ett kalifat. IS agerar med förhoppningar om att det ska bli större klyftor mellan muslimer och icke-muslimer i Europa. Klyftan i sig skulle då kunna skapa större diskriminering mot muslimer, som därefter skulle ge muslimer anledning att resa och kriga för IS och kalifatet (Den Islamiska staten (IS), 2018).

I Sverige samt Danmark har de som rekryterats av IS varit ett större antal unga och specifikt män. Man beräknar att det i Danmark är totalt 150 personer som rest till krigszonen. I Sverige handlar det om 300 personer. I Sverige finns det siffror som visar att ungefär hälften av de som rest återvänt, samtidigt som ett mörkertal finns både inom dödssiffran, resenärer samt återvändare (*Färre reser från Sverige till terroristorganisationer* - Säkerhetspolisen, 2017). Enligt *Center for Terroranalyse* uppskattar man att ungefär en tredjedel av de som rest återvänt till Danmark, medan en tredjedel uppskattas dött i strid samtidigt som den sista tredjedelen antas vara kvar i krigszonen eller på annan plats utomlands (*Assessment of the Terror Threat to Denmark*, 2018).

Danmark skiljer sig åt från Sverige då man har infört en nödlag, som gör att landet kan frånta en medborgares pass och medborgarskap ifall denne rest till en krigszon. Danmark har därmed ett hårdare politiskt klimat, i termer av migration- och integrationspolitik samt i diskussion av terrorbrott. Sammantaget är det skillnaderna i ländernas olika inställning till IS-återvändare som gjort själva studien intressant; men även likheterna – som har speglats i nyhetsrapporteringen i B.T. samt Expressen.

2. Teori

I detta kapitel presenteras de teoretiska ramar som använts. De teoretiska ramarna delas upp i de två perspektiv vi utgått ifrån; postkolonialism samt gestaltningsteorin.

2.1 Postkolonialism

För att förstå samt tillämpa postkolonialistiska perspektivet har vi utgått från Linda Bergs kapitel *Postkoloniala studier* i boken *Tillämpad kulturteori* (2017). Detta perspektiv är relevant för vår studie i och med att den utgår ifrån en eurocentrism, samt att den nationalistiska diskurs som existerar påvisar ett dilemma. Den postkoloniala teoribildningen utgår även ifrån att det existerar en kolonialdiskurs – den som understryker att det existerar ett tänkande som förenar kontinenter med människor, som egentligen inte grundar sig i fakta eller empiri. Det finns ett socialt konstruerat tänkande kring människan; något som visar sig i forskning, även i denna uppsats tyda på att vissa nationer samt människor står över andra; utan någon verklig grund. Det blir i slutändan ett skapande av ett övre stående *vi* och ett lägre stående *dem*, baserat på de koloniserande samt de kolonialiserade (Berg, 2017, s. 278). Dikotomierna *vi och dem* får beskriva den avvikande *andre*, något som används flitigt i den postkoloniala teorin. Begreppet *den Andre*, *den avvikande* eller *vi och dem*, bygger på teoribildningar utformande inom *orientalism*. Det bygger på en förståelse av att vi konstant producerar bilder av *den Andre* för att bekräfta vår egen självbild, både som nation samt individ (Hübinette & Pripp, 2017, s. 276).

Den kolonialdiskurs som används går i linje med Laclaus samt Mouffes teorier. Deras teorier kring diskurs syftar till att ge förståelse kring hur det vi talar och skriver, skapar samt återskapar, och mening. Diskursbegreppet understryker även att det finns ett maktförhållande i detta. Exempelvis existerar inte ett *vi*, när det inte finns ett *dem* – i likhet med Bergs förståelse grundar sig detta i samhällsstrukturer (Payne, 2017, s. 252–253). Det postkoloniala perspektivet försöker fånga upp hur just dessa strukturer i samhället bygger på den koloniala eran, men även framtiden. Berg menar att det finns en komplexitet i att det är något som varit; *kolonialismen*. Samtidigt som det lever vidare idag, där av; *post*. Det blir i slutändan ett perspektiv som understryker att det inte går att förlika sig med moderniseringsutvecklingen, utan att förstå de

länder och nationer som än idag drabbas av det som varit. Därmed förstås verkligheten som en effekt av vår historia, där människor och länder har lidit, men att de gör detta än idag (Berg, 2017, s. 278).

Varför ett postkolonialistiskt perspektiv blir relevant för denna studie är för att det handlar om västerländska medier som rapporterar om icke-västerländska länder. Samtidigt finns det en komplexitet, där det handlar om människor med dubbla medborgarskap eller icke-vita kroppar. Då den postkoloniala teorin erkänner att det redan existerar ett ojämnt maktförhållande blir det en stabil grund för den förståelse och de resonemang som förs i slutsatsen samt uppsatsen i sin helhet. Linda Berg menar att eurocentrismen går i hand med en rasifierad världsbild. Där vithet är normen, samtidigt som icke-européer görs avvikande. Berg förklarar att det skapas samt återskapas en stereotypifiering av icke-vita samt icke-européer, för att upprätthålla denna världsbild (Berg, 2017, s. 279).

Tillsammans med diskursteori blir *Orientalism*, som återfinns inom postkolonialteori, intressant. Orientalismen grundades av den palestinske litteraturvetaren Edward Said året 1978. Said beskriver genom detta hur orienten skapats genom västvärlden. Orienten blir västs motsats, då det processats genom det västerländska medvetandet samt imperiet. På samma sätt som Laclaus samt Mouffes påvisar ett *vi och dem*, menar Said att väst skapade sitt *vi*, genom att göra orienten till *dem*. Said förklarar denna dikotomi där ”*den orientaliske mannen skapas som feminin, svag och samtidigt skrämmande farlig*. Detta blir precis som Berg menar en typ av stereotypifiering, där det blir lätt för den vite mannen att bygga sin självbild gentemot denna stereotyp. Said förklarar även hur ”*Den orientaliske mannen utgör ett hot mot den vita västerländska kvinnan men även mot orientaliska kvinnor och barn*.” Det blir via orientalism tydligt att förstå kopplingen mellan de bilder och gestaltningar som förmedlas och upprätthålls idag, levat kvar genom historien. Skapad samt återskapad av vita i västvärlden, och en del av, som nämnt en samhällsstruktur som belönar vithet och straffar icke-vita (Berg, 2017, s. 276).

2.2 Gestaltningsteorin

Om den postkoloniala teorin ger glasögon att förstå verkligheten genom, ger gestaltningsteorin även kallad *framing theory* på engelska, en förståelse för hur det journalistiska innehållet gestaltar verkligheten. Därmed produceras samt reproduceras en verklighet, vilket ger effekter även på individnivå. Jesper Strömbäcks förklaring i *Gäster hos verkligheten* (2001) av gestaltningsteorin ger en utmärkt förståelse för hur även vi valt att förstå den. Strömbäck beskriver hur den verklighet som media skapar, via gestaltningar bidrar till effekter på samhället samt individnivå. Det journalistiska innehållet måste förstås i en samhällelig kontext, där konsumenten av media även tar del av samtal och upplevelser i verkligheten. Det blir enligt Strömbäck en effekt av varandra, där media gestaltar en verklighet och den som konsumerar media processar den. Därmed beskriver Strömbäck gestaltningsteorin som en teori som förstår det journalistiska innehållet som ett skapande men även ett återskapande av vissa kulturella fenomen (Strömbäck, 2001, s. 25). Den postkoloniala teorin tillsammans med gestaltningsteorin, ger förståelsen av att det journalistiska innehåll som produceras, reproducerar en redan existerande förståelse av verkligheten. Detta kan ge påverkan på alltifrån dilemman i samhället till (stereo)typifiering på individnivå.

3. Centrala begrepp

Här presenteras det centrala begrepp som är genomgående och återkommande i uppsatsen. Det är med detta begrepp vi kunnat analysera innehållet samt kommit fram till en gedigen slutsats.

3.1 *Etnicitet/icke-vit*

I uppsatsen används begreppet *icke-vit* för att beskriva, i de flest fall, IS-återvändarna eller de som förekommer på bild eller i artiklarna. Detta bygger på en förståelse av etnicitetsbegreppet som relevant för uppsatsen, då det används delvis på grund utav vithetsnormer eller i samband med skapandet av *den Andre*. Ett fenomen som redan bekräftats vara uppkommet och skapat av människor i väst (kolonialister), och fortsatt reproducerats än idag.

”Om personen liknar majoritetsgruppen vad gäller utseende och hudfärg kan hen ”passera” och underkommunicera en stigmatiserande etnicitet. Om personens drag och hudfärg avviker från majoriteten finns inte samma möjlighet att välja etnisk tillhörighet. Rasföreställningar är vanligt förekommande i etniska gruppers dissociativa kategorisering; exempelvis stärkt en majoritetetnicitet och dess vithetsnorm genom problematisering eller negligering av en rasifierad del av befolkningen.” (Hübinette & Pripp, 2017, s. 296).

4. Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras den tidigare forskning som vi valt att se närmare på. Den tidigare forskningen används för att få ökad förståelse för det journalistiska innehåll, metoder samt teorier som används i uppsatsen.

I sin avhandling *Gäster hos verkligheten* (2001) skildrar Jesper Strömbäck hur media framställer och beskriver politik samt politiker, samtidigt som han syftar till att undersöka betydelsen av detta. I resultatet visar Strömbäck att journalister explicit eller aktivt framställt politiker negativt. I sin studie besvarar Strömbäck även frågan ifall journalisten bär ett ansvar kring människors uppfattning av (i detta fall) politiker. Rapporten *Representationer, stereotyper och nyhetsvärdering: Rapport från medieanalys om representationer av muslimer i svenska nyheter* (2015) publicerad av DO, visar samtidigt att människor som är muslimer eller antas vara muslimer likt politiker framställs på ett negativt sätt. Strömbäcks forskning ger en tydlig förståelse över olika typer av gestaltning, ett helikopterperspektiv. Medan rapporten på uppdrag av DO, utförd av Marta Axner ger ett slags kikarperspektiv, eller ett användande av gestaltningsteori genom ett förstoringsglas. Tillsammans ger författarna det perspektiv vi behövde för att driva vår forskning. Detta eftersom IS-återvändarna på grund av deras hudfärg, etnicitet, ursprung samt namn skulle kunna "passera" som muslimer blir rapporten relevant för vår studie. Generellt behöver vi förståelse för media och gestaltning, något Strömbäck bidrar med.

Gunnar Alsmarks forskning presenterad i *Inklusions- och exklusionsprocesser i Skandinavien* (2007) beskriver skillnader mellan dansk och svensk integrations- och migrationspolitik samt media. Det finns även ingående analyser av vad en *fullt ut* dansk antas vara eller *är*. I boken *Migration i medierna: men det får en väl inte prata om?* (2016) beskriver man hur diskursen ändrats kring migration, sedan regeringsskiftet år 2015 och i denna studie talar de om en *invandrardiskurs*. De båda studierna visar kring hur opinion kan skapas, genom att man simplificerar ursprung samt identiteter. Alsmark ger ett teoretiskt verktyg för att förstå hur nationell identitet får understryker ett *vi och dem*; hur man *är* dansk eller svensk på *rätt sätt*.

Resultatet presenterat i *Migration i medierna* visar på ett fokus på; *politik, brott och krig*. Detta är något som blir intressant för vår studie, då även vi ser en hög förekomst av fokus på brott eller domstol som sammanhang. Samtidigt som *Migration i medierna*, menar på en ny form av diskurs, beskriver Alsmark tydligt hur det framkommer en viss typ av porträtteringar av muslimer, som tyder på en genomsyrande islamofobi i det danska samhället. Dessa två studier ger tillsammans en förståelse av politik och rasism, i de två länderna. Det ger även en förklaring av påverkan detta har på samhället, samt på individnivå. De blir komplement till varandra då Alsmark diskuterar nationella identiteter, samt vem som har tillåtelse samt möjlighet att kalla sig svensk eller dansk. Medan *Migration i medierna* genom diskursbegreppet, förklarar hur rasism fått en större plats i debatten, där mer radikala åsikter normaliserats.

Studier presenterade i boken *Bild och samhälle – Visuellt analys som vetenskaplig metod* (2011), har fungerat som en källa till förståelse av bildanalys som analysverktyg. Den mindre bildanalys som presenteras i analys/diskussions-kapitlet har utförts utifrån Jonathan E. Schroeders beskrivning av en bildanalys. Kari Andén-Papadopoulos förståelse av hur en nyhetsbild måste sättas samt förstås inom en ram av kulturell kontextualisering. Enligt Papadopoulos uppfattas och förstås bilder genom anspelningar gjorda av kultursymboler, som redan finns djupt rotade i den västerländska historien (Papadopoulos, 2011, s.103, 116). Detta blir intressant tillsammans med de resultat som presenterades i Rapporten av DO, då det är tydligt att vem som helst *inte* kan passera som vit. Vithet i sig nämns i Alsmarks forskning, där den vita avläses göra danskhets och svenskhet på *rätt sätt*. Tillsammans visar de tidigare forskningar som presenterats, hur gestaltning i text samt bild kan förmedla ett *vi och dem*.

5. Metod

I detta kapitel presenteras metod, urval och material samt metodkritik. Metoden delas upp i tre delar; innehållsanalys, kvantitativ samt kvalitativ.

5.1 Innehållsanalys

I linje med Åsa Nilsson samt Peter Berglez beskrivningar presenterade i *Metoder i kommunikationsvetenskap* (2010) utformade vi vår innehållsanalys samt tillhörande analysschema. Innehållsanalys som metod betyder, precis som namnet avslöjar, att den som undersöker materialet eller innehållet analyserar detta. Det som gör analysen av innehållet vetenskaplig är det faktum att det finns en balans med teoretiska ramar samt ett systematiskt tillvägagångssätt (Nilsson, 2010, s.119). Den *kvantitativa innehållsanalys* som gjorts presenteras under kapitlet *Urval och Material*. Viktigt att understryka är att analysen inte kan användas för att göra generella slutsatser. Istället har innehållsanalysen inspirerat arbetet, som en metod för att ta fram artiklarna.

5.2 Kvalitativ

Med utgångspunkt ur Peter Berglez modell för hur en kritisk diskursanalys konstrueras, utgick vi från dessa fem centrala analysmoment (2010, s.265–285).

1. Huvudsakligt innehåll

Detta moment innebär att forskaren försöker fånga upp och kartlägga det faktiska innehållet. Det blir ett inledande moment för att påbörja analysen. Här sammanfattade vi innehållet, skrev punkter för huvudsakliga åsikter samt poänger som drevs igenom texten. En summering av nyhetstexten tillsammans med bilder samt faktarutor; som sedan utgjorde vår bildanalys (Berglez, 2010, s.277–78).

2. Tematisk struktur (makro)

Under detta moment försöker forskaren se en tematisk struktur, som innebär att försöka hitta och se en tematisk hierarki i texten. Under detta moment valde vi att se efter huvudtema eller primärt tema, följt av det sekundära temat. Ett exempel på detta kan vara då en nyhetsartikel har det primära temat såsom; *Den danske statsministerns åsikt angående IS-krigare*, medan det sekundära temat var; *IS-återvändaren är skyldig*. (Berglez, 2010, s.278).

3. Schematisk struktur (makro)

Schematisk struktur innebär att flera mindre moment tillsammans får summera en kartläggning av själva berättandet i texten. Momenten delas upp i sex punkter från a) till f). Exempel på de punkter som förekommer är; Vad förmedlar rubrik samt ingress, vilka förekommer som aktörer i texten samt vilka resonemang driver de? (Berglez, 2010, s.278).

4. Mikroorienterad analys

Efter att ha sett närmare på *vad* som förekommer i texten, fortsatte vi i detta moment att titta närmare på *hur* det tar form. Vi har sett närmare på koherens (global samt lokal), det vill säga hur alla delarna i texten samspelar. Det innebär att backa och se på texten i sin helhet. Under detta moment ser man även efter kontextuella luckor samt den lexikala stilen, detta innebär till exempel att man ser vilka ordval som används och vinklar nyheten har (Berglez, 2010, s.278–279).

5. Sociokulturella kontextualiseringar

I det sista momentet analyseras frågan om nyhetsdiskursen i texten hade kunnat utformats på ett annat sätt. Frågan ställs även ifall texten faller inom ramen för samtida ideologiska processer (Berglez, 2010, s.279).

5.3 Urval och material

Syftet var att undersöka svenska mediers gestaltande av återvändarna samt återvändandet och därför blev det relevant att göra en jämförelse med ett annat nordiskt land, men med andra reformer och lagar. Då Danmark sedan 2015 förbjudit terrorresor samt fråntagit ett antal IS-resenärers medborgarskap, blev Sverige och Danmark två relevanta länder att jämföra. Sverige har i motsats till Danmark inte gjort samma regleringar, och de förändringar som gjorts har skett senare - skillnaden är även att Sverige inte fråntagit några medborgarskap. Generellt är ämnet kring IS-återvändare aktuellt samt omtalat i båda länderna.

För att välja en svensk kvällstidning använde vi oss av Retriever Mediearkiv och utgick från den tidning som fick flest sökträffar, det vill säga Expressen. Kvällstidningen är en av Sveriges största och därmed försökte vi hitta en likvärdig kvällstidning i Danmark. B.T. är en av Danmarks större kvällstidningar och blev därmed en saklig motsvarighet till Expressen i Sverige.

I urvalet av själva artiklarna valde vi att tillämpa vissa urvalsmarkörer. Den första var att artiklarna var tvungna att ha publicerats år 2019. Artiklarna behövde inte enbart vara publicerade i press utan även i Expressens webbformat, detta för att få ett relevant och större material. Urvalsmarkörerna innebar även att artiklarna var tvungen att ha ett minimum omkring 300 ord, samt inte vara debattartiklar. Vid urvalet av artiklar fanns även kravet att rubriken behövde innehålla ordet *IS-återvändare*, på svenska. Detta resulterade i ett tiotal artiklar, som vi sållade ut notiser ifrån; efter vårt 300 ords krav.

B.T: s artiklar är bara utifrån webbformat och hämtade från deras mediearkiv, då B.T: s artiklar inte finns tillgängliga efter år 2016 på Retrievers Mediearkiv. Varför B.T: s artiklar endast finns i webbformat beror på att det enbart finns ett sådant arkiv tillgängligt för sökord och andra sökfunktioner. När vi väl skulle göra samma urvalsmetod för B.T: s artiklar, insåg vi att det inte fanns ett översatt ord från svenskans ”IS-återvändare”. I Danmark existerar inte ordet, något vi fick bekräftat av redaktionen på B.T. Istället skapades en sökmatrix där vi använde oss av andra ord som gav resultat i B.T: s mediearkiv. De sökorden vi valde är:

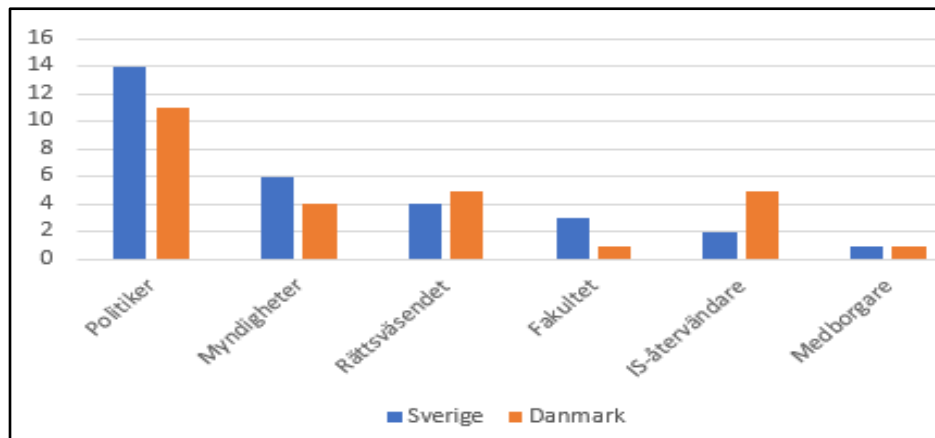
1. *IS-kriger*
2. *IS-sympatisører*
3. *Fremmedkriger*
4. *Fremmedkrigerer*
5. *Exitprogram*
6. *Syrienkriger*

Dessa sökord gav oss en rad artiklar, trots detta var det väldigt få som var publicerade inom rätt tidsram, därför behövde vi ännu en avgränsning. Vi valde att i början av sökningarna använda oss av funktionen ”sidste år” vid sökningen i mediearkivet. Funktionen tog vi bort och hittade då artiklar från rätt år manuellt, det resulterade i ett större material. När vi sedan hade ett större antal artiklar valde vi att närläsa och välja ut de artiklar som berörde just IS-återvändarna samt deras återvändande.

Till slut hade vi ett material av tio artiklar från vardera kvällstidningar, inom ramen för ordantal, publiceringsår samt innehåll.

För att svara på forskningsfrågan, *vem* som syns i artiklarna och i vilka *sammanhang*, blev det mest relevant att använda oss av en kvantitativ innehållsanalys. Det innebar i praktiken att vi utformade ett kodschema med relevanta variabler som gav oss en statistik. Statistiken kunde sedan visa ett mönster, för just dessa artiklar, även om det inte gick att dra större slutsatser. Resultatet av den kvantitativa undersökningen blev dock en inspiration till urval samt förståelse av artiklarna.

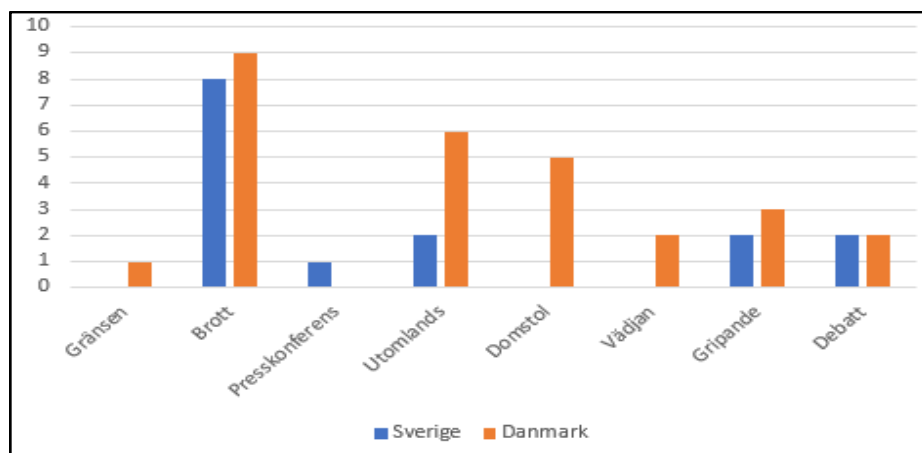
Vem kom till tals?

Diagrammet visar de sex olika grupperna som uttalar sig i nyhetsartiklarna (n=20)

Diagram 1. visar att politiker fått störst utrymme av alla grupper i vardera kvällstidning, men att de i de artiklar som ingått i vårt urval fått uttrycka sig flest gånger i Expressen. Utöver politiker är det däremot personer från myndigheter (såsom experter inom vissa områden) som fått komma till tals flest gånger i Expressen. Medan personer som representerar rättsväsendet (t.ex. polis och advokat) kommer till tals flest gånger i B.T. Endast en gång kommer medborgare till tals i båda kvällstidningarna. IS-återvändarna kommer till tals över dubbelt så många gånger i B.T än i Expressen.

Sammanhang

Diagrammet visar de 8 olika sammanhangen eller kontexter där IS-återvändare förekommer (n=20)

5.4 Metodkritik

Den kritik som går att ställa till metod samt material faller under tre delar; urvalsmarkörer, reflexivitet samt tekniska aspekter.

5.4.1 Urvalsmarkörer

I och med att vi valde att endast utgå från två tidningar blev materialet i sin helhet mindre, därmed blir slutsatserna grundade på ett mindre underlag. Samtidigt har vi en tidigare forskning som stödjer dessa. Som tidigare nämnt fanns inte ordet; IS-återvändare, ett begrepp som är svenskt, detta påverkar skillnaden mellan materialet – då det ena är tydligt bekräftar att de är återvändare. Det vi dock försökt göra är att via andra begrepp hitta nyhetstexter som berör samma ämnen, nämligen återvändare samt återvändandet.

Variablerna i sig har varit negativt laddade och därmed hade man kunnat antagit att resultatet inte kunde blivit annat än negativt. Däremot finns det inga andra ord för dessa människor, som inte är negativt laddade och som vår slutsats bekräftar, handlar det om mer än bara ord. Det är en verklighet som dessa människor lever i och därmed blir dessa sökord och variabler relevanta. Närläsning har även fungerat som ett verktyg för att verifiera artiklarna.

5.4.2 Reflexivitet

Viktigt att poängtera är vår egen bakgrund. Vi är svenska studenter som inte talar danska och har studerat journalistik *och* etnologi. Det innebär för själva studien att vi inte läser eller talar danska flytande; en felkälla skulle därmed kunna vara att vissa översättningar kan ha missförståtts.

Som etnologer finns även ett redan starkt intresse för människan, individen och kulturer. Det blir därför oundvikligt för oss att försöka se efter en människa bakom kategoriseringarna som uppkommer i texten. Det innebär dock inte att en egen åsikt kring huruvida en person som rest till en krigszon, bör straffas eller ej, har påverkat resultatet eller slutsatsen. Det ska även understrykas att vi själva inte har någon agenda kring porträtterande av IS-återvändare som

skyldiga eller oskyldiga. Vi har endast ett intresse av att se hur andra valt att porträttera dessa människor.

5.4.3 Tekniska aspekter

Till sist bör det understrykas att material samt resultat kunnat se annorlunda ut, ifall den tekniska aspekten sett ut på ett annat sätt. Då vi var tvungna att söka efter danska artiklar manuellt i B.T: s mediearkiv, innebär det att vi har kunnat missa artiklar som hade kunnat vara av värde för vår studie. Det går dock inte att säga huruvida materialet hade sett ut om B.T: s artiklar fanns på Retrievers Mediearkiv eller i ett modernt mediearkiv.

6. Resultat

I detta kapitel presenteras resultatet av den kritiska diskursanalys som utförts, genom ett analyschema. Inledningsvis beskrivs artiklarnas översiktliga innehåll.

Artiklarna

Nyhetsrapporteringen under år 2019 dominerades av tre återkommande händelser. Flera av artiklarna handlar om 28-åriga Ahmad el-Haj som återvänder till Danmark efter sex år i Syrien. El-Haj grips direkt efter ankomst till Danmark, och under flera år har danska nyheter rapporterat om honom. Artiklarna rapporterar om hans dom, brott samt tid i Syrien. I svenska Expressen rapporteras det flera gånger om *Vetenskapsskolan* i Göteborg. Skolan som numera heter Safirskolan, uppmärksammas då ett flertal av skolans personal har kopplingar till IS. Den tredje nyheten handlar om IS-återvändares fortsatta liv i Sverige. Där beskriver Expressen väldigt ingående dessa människors tid i Syrien, kopplingar till IS, brott i Sverige samt bilder av IS-återvändarna. Övergripande för alla artiklar är att nyheterna väldigt ofta, eller alltid, sätts i en politisk kontext, som begrundar sig i hur man ska *hantera* återvändare.

6.1 Hur gestaltas IS-återvändarna i B.T. samt Expressen?

6.1.1 Huvudsakligt innehåll

I flera av artiklarna återkommer samma händelse, såsom nyheten om att en ”IS-återvändare fick jobb på skola” eller angående den dömda återvändaren El-Haj eller politikerns samt experters uttalande angående hantering av brott, lagar eller medborgarskap i förhållande till återvändandet.

De flesta artiklar som har bilder på återvändaren, så syns denne iförd maskering och beväpnad i utlandet. Det finns även fall där bilden visar en annan person, än den person som artikeln handlar om. En del bilder är även censurerade. I vissa artiklar syns även återvändaren med ett ansiktsuttryck som motsätter sig rubriken eller faktarutan, där personen syns leende på bild:

”Åtalad. Mubashir Qadar, 31, är åtalad för mord för att ha huggit en man flera gånger med sax.” (Expressen. 2019.03.12. Daniel Olsson).

Å andra sidan syns politikerna iförda kostym eller uppklädda i uppstyrda miljöer, såsom parlamentet eller på presskonferens. Deras ansiktsuttryck påvisar även en upprördhet eller ett allvar. Samma princip gäller för bilder på polis. I en del fall där ingen person figurerar kan det även vara bilder på ett drabbat område i en krigszon, sirener, skottlossning eller på offentliga platser där civila syns.

6.1.2 Tematisk struktur (makro)

Den tematiska strukturen är ofta konstruerad kring ett huvudtema som grundar sig i lag och rättssak. Där artiklarna antingen fokuserar på ett gripande, åtgärder kring lagar eller medborgarskap. I de danska artiklarna talar man om vad som borde ske i fortsättningen gällande striktare regler för vem som får medborgarskap, medan de svenska artiklarna fokuserar på självaste kriminaliseringen av terrorbrott. Övergripande blir Expressens huvudtema att stötta Sveriges migrationspolitik, i förändring. Medan B.T försvarar den politik landet redan för.

Det sekundära temat blir IS-återvändarna i artiklarna, i den bemärkelsen att de är till för att skapa diskussion och kontrast i den politiska sfären. Det handlar sällan, eller aldrig om deras bakgrund som svenskar, danskar eller medborgare, eller vad som faktiskt bidragit till deras radikaliserings.

”Den 28-årige dansk-palæstinenser el-Haj, der stammer fra Brabrand ved Aarhus, nægter sig skyldig i at have truet med terror, offentligt at have tilskyndet til forbrydelser og i at have opholdt sig i et "forbudt" område i Syrien.” (B.T. 2019.11.12. Ritzau).

6.1.3 Schematisk struktur (makro)

En gemensam faktor för de svenska samt danska artiklarna är att rubrikerna innehåller “clickbait” begrepp, såsom “IS-terrorist”, detta trots att personen ifråga saknar brottsmisstanke.

Ingresserna ger i flera fall kompletterande fakta, men i några av artiklarna skiljer sig innehållet, från rubriken. Där i vissa fall exempelvis framkommer att det inte finns tillräckligt med "bevis".

De aktörer som figurerar i artiklarna skiljer sig åt i Expressen och B.T. I Expressen förekommer det i flera fall en expert eller en representant för en myndighet, medan politiker har en aktörsroll i de flesta artiklarna i B.T. Journalisten innehar även själv en aktörsroll, något som framkommer i en del resonemang i texten samt är den som får sammanfatta de flesta artiklar och får det sista ordet. En grupp som nästintill aldrig tar aktörsrollen, är IS-återvändarna.

Den bakgrundsinformation som presenteras kretsar i nästan alla fall kring brottshistorik, lagar eller datum för ut- och hemresa, det förekommer aldrig information om IS-återvändarens person; exempelvis uppväxt, familj eller vänner.

Som tidigare nämnt för journalisterna själva resonemang i vissa artiklar. Resonemangen tar sig uttryck i vissa ordval och meningar;

"Den første sigtelse er rejst efter paragraf 114 stykke tre i straffeloven. I videoen skal el-Haj har forsøgt at destabilisere et lands samfundsstrukturer med trusler om handlinger, der kan tilføre Danmark alvorlig skade." (B.T. 2019. 11.12. Ritzau).

Ett vanligt förekommande resonemang, gemensamt för alla artiklar är misstanke, oavsett vilken aktör som för det. Där resonemanget indirekt menar på att IS-återvändarna är gärningsmän, kriminella eller brottsmisstänkta och resonemangen får stå oemotsagt. När IS-återvändarna får föra ett resonemang, då citeras de endast angående sin oskuld, ovisshet eller i talan om brottet.

Artikeln riktar sig till en politisk debatt, men där mottagaren skiljer sig. I B.T är det i större utsträckning till väljarna, då det är politikerna som uttrycker sig. I Expressen är det till makthavare som artiklarna riktar sig, de som kan förändra samhället. En gemensam riktning är att journalisten talar till läsaren, med en indirekt åsikt eller på ett sätt som kan skapa en åsikt. Det är underförstått att man som läsare förväntas hålla med om en IS-återvändare är en "ond grupp". Exempelvis användes en retorisk fråga, i löpandet text.

”Så varför dröjde det så länge?” (Expressen. 2019.02.26. Ludde Hellberg, Karolina Skoglund).

6.1.4 Mikroorienterad analys

Artiklarna är i många fall uppstrukturerade på samma sätt. Texterna är i de flesta fall skrivna i en isbergs- och timglasmodell. Där läsaren får en viss information inledningsvis, som skribenten lägger aktualiserar. Om inte så är texten utformad efter timglasmodellen, där läsaren ges ny information mot slutet, än den som presenterats i början.

Som läsare av dessa artiklar förväntas en kunskap om de politiska aktörerna som nämns. Alltifrån vilka partier de hör till, vad de står för och vad för politik de driver. Det förväntas även att läsaren ska ha förkunskaper om specifika fall, exempelvis då Rasmussen refererar till ”Muhammedkrisen”. Den gemensamma tråden för alla artiklar är förväntningen om förkunskaper kring IS, lagar och specifika händelser kopplade till brott i hemlandet samt utomlands.

I texterna använder journalisterna själva sig av värdeladdade ord som exempelvis ”IS-terrorist”, dock inte i lika stor utsträckning som exempelvis politikerna. En rubrik lyder exempelvis:

”IS-terroristers barn kan omhändertas”. (Expressen. 2019.04.24. Mikaela Somnell).

Det sker även i flera artiklar att skribenten eller annan aktör gör anspråk på att definiera återvändarnas etnicitet och nationalitet. Det är något återvändarna själva aldrig får göra.

”Den anden er dansk-tyrkisk statsborger, der er efterlyst af dansk politi for terrorisme.” (B.T. 2019.11.26. Ritzau).

6.1.5 Sociokulturella kontextualiseringar

Generellt talar artiklarna från B.T i linje med det danska politiska klimatet, samhällsdebatten och lagstiftning, som uttrycker en negativ inställning till återvändandet. Artiklarna från Expressen uttrycker en neutralitet som är vanlig i Sverige, där det förväntas en viss politisk korrekt nyansering. Samtidigt pågår en debatt i Sverige som artiklarna speglar, nämligen en striktare migrationspolitik.

7. Analys/Diskussion

I detta kapitel presenteras analysen av texternas innehåll med utgångspunkt i kritisk diskursanalys, i form av en analys samt diskussion. Dessa delas upp i fyra olika kategorier, för att omfatta de övergripande teman som förekommer i materialet.

7.1 Bildmaterialet

Vi har utfört en bildanalys på de bilder som presenteras i artiklarna på IS-återvändarna och andra aktörer som syns i texterna såsom politiker, i linje med Jonathan E. Schroeders bildanalys presenterad i *Bild och samhälle* (2011). I detta avsnitt ligger fokus på den konnotativa nivån där vi tolkat bilderna, dess konnotationer och betydelser.

Den gemensamma nämnaren för både Expressen och B.T. är att uppfattningen av IS-återvändarna som förövare eller gärningsmän förstärks genom valet av bilder på dem med vapen i hand, i krig eller situationer som inte skapar medlidande. Kari Andén-Papadopoulos beskriver i *Bild och samhälle – Visuell analys som vetenskaplig metod* (2011), hur en analys av nyhetsbilder behövs förstås inom ramen av en kulturell contextualisering. Papadopoulos menar att bilder uppfattas av anspelningar gjorda av kultursymboler, som redan finns djupt rotade i den västerländska historien (Papadopoulos, 2011, s.103, 116). Genom medföljande rubrik eller ingress, förstärks avhumaniseringen. När bilderna alltid visar en icke-vit man med ett namn som antyder ett icke-nordiskt släktskap, och samtidigt alltid visar vita män och kvinnor i anständiga miljöer förstärks, återskapas och bekräftas den diskurs som speglar ett *vi och dem* (Payne, 2017, s. 252–253). Problematiken med detta är att dikotomierna hamnar i en maktstruktur, som höjer det danska och svenska (vita) och sänker IS-återvändarna (icke-vita). Eftersom strukturen inte endast existerar i bilderna, utan tillhör en text och en kontext, där stereotyper reproduceras och de som inte tillhör det privilegierade *vi* tar skada. Skadan kan då bero på en fördom om *hur* en terrorist ser ut, vilken bakgrund, ort eller vilket namn den har – en fördom som bilderna i artiklarna reproducera. Ett exempel är då en av de danska artiklarna inte har en bild på rätt person, utan att man valt ett arkivfoto. Det är inte endast fel person på bilden, dessutom

överensstämmer inte bilden med artikelinnehållet. Det visar ett sorts förhållningssätt där; det spelar ingen roll, man behöver inte ens ha rätt bild, ”alla är likadana ändå”.

Även om bildens innehåll är av största vikt och som utgör det väsentliga så syns även en skillnad hur kameravinkeln skiljer sig i olika porträtt, mellan IS-återvändare och andra. Alla bilder på politiker i artiklarna, är fotograferade på nära avstånd. Detta förmedlar en intim eller familjär känsla. Samtidigt finns det flera bilder på politiker tagna i grodperspektiv, något som förmedlar en maktrelation och sätter personen i bild över åskådaren och antas vara pålitlig. Bildhandlingen förmedlas vara att personen i fråga ska bli hörd, förstådd eller säger något viktigt. Detta till skillnad på bilderna med IS-återvändare, som nästan alltid är tagna på långt avstånd, med en blickriktning bort från kameran (Schroeder, 2011, 80–81). Detta resulterar i att de förskjuts längre ifrån vilket skapar en distansering, mellan mottagare och huvudpersonen i bild. När bilden blir utifrån ett fågelperspektiv eller i ögonhöjd, sätts de i en position som gör att vi aldrig kan identifiera oss med dem, eller finna medkänsla eller förståelse. Det blir ingen grund till ett socialt samband, istället förstärks föreställningarna om *vi och dom*. Det återskapar den obalanserade maktordningen, där IS-återvändarna blir underlägsna de nationella majoritetsetniciteterna (Hübinette & Pripp, 2017, s. 296–298).

Flera av bilderna som figurerar IS-återvändare, så syns dessa flera gånger med ett ansiktsuttryck som visar ett avslappnat eller neutral min, det kan även avläsas som ”avvikande”. I en annan text ler dem. Dessa olika förmedlade känslor blir i sammanhanget, där de anklagas för terrorbrott, något som i sin tur kan utläsas som kallblodighet eller stolthet (Papadopoulos, 2011, s.103). Detta skiljer sig mot hur politikernas uttryck förmedlas i bild. Där syns ett ofta ilsket eller upprört ansikte, någon som är känslomässigt engagerad. Det betyder att vi har en grupp som ofta ser obrydda ut, i kontext av brott och terrordåd. Medan den andra gruppen är upprörd och syns i kontext av förändring och bestraffning.

Sammanfattningsvis resulterar bildanvändningen i sin helhet att makthavarna som grupp får representera *räddaren* av landet och samhället i fara, medan IS-återvändarna får representera själva faran eller hotet. Detta blir även förstärkt av kalla färgtoner som förekommer i bild på

politikerna (Schroeder, 2011, 81) Därmed reproduceras maktordningen kontinuerligt i bilderna, artiklarna och på så sätt verkligheten i sin helhet (Papadopoulos, 2011, s.103, 113).

7.2 Aktörer

Genom den schematiska makroanalysen kunde vi se ett genomsyrande tema, där aktörerna i texterna alltid var skribenterna, politiker, experter, polis eller andra personer som förekom i artikeln. Den grupp som aldrig agerade som aktör i artiklarna var IS-återvändarna själva. Dessa blev istället diskuterade eller exploaterade i ett sammanhang där deras uttalande fick förstärka ett redan existerande antagande om att de redan är skyldiga och därmed bör bestraffas. Detta genom att exempelvis få deras pass eller medborgarskap indraget, eller till och med bör dö. I rubriken nedan citeras Justitieminister Søren Pape Poulsen, där han uttrycker att det ”bästa” vore om IS-krigare hade dött i strid, än att de återvänder.

”Pape: Bedst hvis fremmedkrigere fra Danmark var faldet i kamp.” (B.T. 2019.03.27. Ritzau).

IS-återvändarna blev subjekt i text, men hade nästan aldrig en egen *agens* (Runfors, 2017, s. 118–120). När IS-återvändare faktiskt får komma till tals så handlar deras resonemang endast om två saker: själva brottet i sig och/eller deras nekande till brott. Eftersom de heller aldrig får avsluta eller sammanfatta i en artikel, går det endast att tolka återvändarna som gärningsmän. Återigen skapas en distans samt dikotomier, då man pekar ut ett skyldiga *dem* och ett oskyldiga *vi*.

”På frågan om han deltagit i strider, svarar han undvikande: “– Jag var del av striden så fort jag satte min fot i landet.”” (Expressen. 2019.03.12. Daniel Olsson).

En intressant bemärkelse är att journalisterna själva flera gånger agerar aktörer i texterna. Rune Pettersson beskriver i *Rubriker: – bruk och missbruk* (2003) hur vissa journalister utifrån de

pressetiska reglerna kan menas manipulera läsaren; genom rubriksättning samt struktur (Pettersson, 2003, s.92–92). Detta är blir även synligt genom den lexikala stilen journalisterna gemensamt väljer att använda sig av. Där de gör aktiva val att använda värdeladdade ord eller meningar. Dessa varierar alltifrån “IS-terrorist” till “smides ud af landet”. Som aktör bidrar därmed journalisten i skapandet kring uppfattningen av verkligheten. Det är förståeligt att journalisten i sig kommer vara en del i produceringen av innehållet, då denne skriver texten. Trots detta visar analysen av de sociokulturella kontextualiseringar som sker i texten att man skulle kunna beskriva samma nyhet, utan att använda värdeladdade ord eller med annorlunda vinkel (Strömbäck, 2001, s.26–28).

”IS-återvändare greps av polisen” (Expressen. 2019.11.30. Alfred Dikalow).

I exemplet ovan är artikels rubrik skriven med ordval som får den omnämnde återvändaren att låta som skyldig samt bekräftad vara medlem av IS. Även om det senare framkommer att personen inte är dömd, utan bara misstänks. Journalistens egna ord utöver citat, är val som görs i rollen som aktör. Trots detta är implicita och explicita ordval inte det enda som avgör uppfattningen av innehållet, utan även textens koherens. I flera artiklar får makthavare uttala sig och deras ord får stå oemotsagda. Uppfattningen blir därför att aktörerna blir sanning talare, medan *de andra* ljuger. Som tidigare nämnts har det redan skapats ett *vi* och *dem*, där *de andra* är IS-återvändarna.

7.3 Skulddiskurs

För att förstå det språk som berör flera av personerna i artiklarna, har vi valt att använda ordet *skulddiskurs*. Denna diskurs tar sig i form då aktörer, såsom skribenterna själva, politiker, experter uttrycker sig och formar meningar samt verkligheter (Payne, 2017, s. 252–253). I sin helhet skapas bilden av IS-återvändarna som redan skyldiga, även i fall där de inte fått en dom. Det finns även texter som uttrycker att de *står* i skuld, som exempelvis:

”Vetenskapsskolan i Göteborg har fått 275 miljoner kronor från skattebetalarna genom skolpengen sedan starten 2009.” (Expressen. 2019.20.11. Jens Andersson).

Det finns således en skulddiskurs som kommer till uttryck, men skiljer sig i betydelse, men i helhet understryker den en misstänksamhet, skyldighet och därmed en rätt till bestraffning.

Detta kommer till uttryck i exempelvis artiklarnas struktur eller berättelsestruktur. Journalisten strukturerar sin text som inte är till IS-återvändarens fördel. Det kan exempelvis vara en sensationell rubrik, där man använder ordet "IS-terrorist"; trots att personen i fråga saknar brottsmisstanke. Strukturmässigt blir det en nackdel för IS-återvändaren, när journalisten nämner:

"Precis som flera IS-anhängare som intervjuats i medier uppgav personerna att de inte varit stridande, utan ambulansförare, hjälparbetare eller kockar." (Expressen. 2019.03.12. Daniel Olsson).

För att sedan citera nämnd IS-återvändare som då uppfattas använda samma "lögn". Därmed framstår denne som skyldig och lögnare. Detta är ett exempel som uppkommer fler gånger i andra artiklar. Det är ordvalen i samband med berättelsestrukturen som gör att IS-återvändarna låter skyldiga, trots att de nekar till brott, då de antas ljuga. Det är även i artiklar IS-återvändarna får framstå som skyldiga, men oberörda i linje hur de presenteras i bilder, nämnt i bildanalysen. Efter ett telefonsamtal beskriver journalisten hur personen är undvikande, för att sedan citera:

"– Du har nog ringt fel person. Ha en fortsatt trevlig dag, säger han och avslutar samtalet." (Expressen. 2019.03.12. Daniel Olsson).

Den uppringde beskrivs som den som avslutar samtalet och tidigare även nämnd som undvikande. Det gör att personens antydan på att journalisten ringt fel, undermineras, och återigen har vi en "IS-återvändare som ljugar". Även om skulddiskursen uttrycker en skyldighet, finns det som nämnt tidigare, en antydan på att IS-återvändarna *står* i skuld eller *borde* stå i skuld. Expressen skriver:

“När Qadar tidigare i år åtalades för det brutala mordet i Örebroförorten Vivalla var det fem år efter att han återvände från krigets Syrien – med svåra krigsskador som han fått hjälp med av den svenska sjukvården. “(Expressen. 2019.03.12. Daniel Olsson).

Att understryka att detta handlar om en *återvändare i förorten*, som använder *svensk sjukvård* blir i sin kontext uppfattat som ett intrång, eller utnyttjande av resurser denna person *egentligen inte* borde få ta del av. Detta speglar tydligt vad *skulddiskursen* menar, det vill säga; ett *vi och dem*, inte endast som grupp utan även geografiskt. Om det så är vid gränsen eller i landet, så är det inte riktigt där *vi* är. I detta fall handlar det om förorten och de människor som associeras till *förorten* och de stereotyper som kan tänkas uppfattas av läsaren. I slutändan; inte om *oss*, *vi svenskar och danskar* (Sjögren, 2010, s. 13). Att det antingen sker i förorten eller utanför gränserna, gör det väldigt enkelt att inte heller placera skuld eller ansvar på staten eller samhället i sig. Något som faktiskt aldrig sker i artiklarna. Den kritiska diskursanalys som gjorts, visar att det i flera fall fanns möjlighet att välja en annan vinkel på nyheterna som artiklarna berör. Exempelvis hade tidningar kunnat rapportera om en brist inom polisen, politiker uppmanande till dödsstraff eller myndigheters bristfälliga kontrollarbete; men att det istället vinklas på så sätt att IS-återvändare gjort sig skyldiga till dödsstraff eller *utnyttjat* statens resurser, medvetet.

7.4 Anonymisering

När IS-återvändare gestaltas i artiklarna, ges en tydlig förståelse för hur de ska uppfattas i nyhetskontexten. Det som saknas är den personliga kopplingen eller gestaltandet av en *människa*. Det är nästintill aldrig som en nära anhörig får yttra sig angående sin släkting, vän eller kollega. När de väl får komma till talan, fungerar deras vittnesmål istället som ett verktyg, eller ett bidrag för att driva skulddiskursen; där *de* är skyldiga och bör straffas. Den enda bakgrundsinformation som presenteras, är till för att anspela eller understryka IS-återvändarnas socioekonomiska och/eller etniska bakgrund.

När texterna konstant ger en anonym bild och därmed en generaliserande gestaltning av personen ifråga, bidrar det till att läsaren inte kan separera människan från brottet, eller gruppen. Detta innefattar alla stereotyper som läsaren kan tänkas associeras personen till. Detta kan bidra till att

det skapas *en* bild av IS-återvändare, där alla får representera en och samma karaktär; brottsling (*skyldig*). Vi får ingen nyanserad bild av IS-återvändarna, och det skapas en ram som endast beskriver IS-återvändarna som *de andra*. Ett resultat kan därför leda till en missförståelse eller ensidig uppfattning av just den gruppen; *de andra*. Det leder i slutändan till en stor risk för att man även inräknar flera andra kategorier av människor, då detta är så generella gestaltningar. Där exempelvis en muslim skulle kunna passera under beskrivningarna som presenterats, eller en icke-vit person i allmänhet.

När texterna inte separerar eller beskriver detta som en extremistisk form av Islamism, kan det bidra till att läsaren får en homogen bild, av en heterogen kultur. I ett allvarligt skede leder detta till Islamofobi, diskriminering och hat. Oavsett vem som ingår i ”gruppen”, kan denne tänkas eller antas vara en återvänd extremist. När det egentligen bara krävs ett namn som klingar *mellanöstern* för att en läsare ska uppfatta personen som muslim, trots att det inte nämns explicit, är det förståeligt att endast IS-återvändarnas namn kan reproducera stereotyper i den kontext samt diskurs de används i (Axner, 2015, s. 60).

8. Slutsats

8.1 Jämförelse mellan B.T. och Expressen.

Slutsatsen av denna undersökning är att IS-återvändarna gestaltas som en oönskad homogen grupp, i behov av bestraffning. Faktumet att ordet "IS-återvändare" inte ens existerar i det danska språket, understryker hur pass oönskade gruppen är i Danmark. Gestaltningen sker dock inte endast genom ett icke existerande ord, utan genom en väl utformad diskurs. I linje med diskursteori är det inte endast ord, utan själva skapandet i sin helhet. Där inkluderas allt ifrån bilder, ord samt aktörernas roll. Begreppen som gemensamt används för B.T. och Expressen, uttrycker nästan aldrig att det handlar om svenskar och danskar som är på väg hem igen, förutom i ordet IS-återvändare – men även det ordet börjar med en koppling till Islamiska Staten. De är redan reducerade till att tillhöra IS, *inte* något av de nordiska länderna.

Ordet *IS-återvändare* är ett svenskt ord, det speglar därmed det svenska samhället och svenska ideologiska processer. Det som blir intressant, är att man producerar ett flertal synonymer i både Sverige och Danmark, med en negativ antydan. Samtidigt som det sker en anonymisering av själva *människan* – istället för att ge ett ord eller bakgrund för "de andra" sker istället en simplificering. Det kan i sig leda till generaliseringar och (stereo)typifieringar som konstant reproduceras i samhället (Öhlander, 2017, s.79–80).

En skillnad som syns mellan svenska och danska artiklar nämns i den innehållsanalys som gjordes i början. Som beskrivet i resultatet talar danska artiklar i större utsträckning i förhållande till den danska gränsen och gränskontroll. Detta kan tolkas som att Danmark är hårdare i sin gränspolitik och mot IS-återvändare, vilket landets lagar bevisar. Slutsatsen blir därmed att B.T. vill framställa Danmark som ett land som följer sina lagar, och därmed bedriver en tuff gränspolitik. Detta kan i sin tur förstärka ett *vi*, som rapporterar om ett *dem*, och därmed är nationalistiska. Medan Expressen framställer Sverige som ett land, där gränsen inte understryks, utan istället talar man om en kriminalisering av terrorresor.

Trots att artiklarna beskriver ett Sverige på väg mot en striktare politik, så existerar ingen diskussion kring att frånta medborgarskap, medan det redan hänt i Danmark. Slutsatsen är att vi är mindre hårda, och svenskheten erkänns – men samtidigt understryks en skuld.

Det blir paradoxalt när det förs en diskussion där återvändarna ska kriminaliseras, samtidigt som de ska erkännas som svenskar samt att staten därmed har ett ansvar. Å ena sidan måste vi hjälpa dessa svenska medborgare, samtidigt som vi måste bestraffa de kriminella terroristerna. Vad som kan anses som en neutral gestaltning, kan trots allt leda till oförståelse. Detta eftersom det inte framkommer en tydlig komplexitet och läsaren tvingas att välja att hata eller älska.

Det som är intressant är att, även om det framgår en tydlig bild av Danmark som hårda vid gränsen, är nyhetsrapporteringen mer nyanserad i B.T. I de flesta artiklar så lyfts fler sidor. B.T. speglar Danmark på ett visst sätt, men i sin helhet belyser de många olika perspektiv, även om det handlar om samma incidenter.

8.2 Hur gestaltas IS-återvändarna i B.T. samt Expressen?

Likheten finns i undertonen, då bilden skapas av att det finns ett anonymt hot, *de andra*. Det är även ett flertal gånger texterna simplificerar ursprung eller etniska identiteter. Detta bidrar till att man skalar av ”lager” av den svenska eller danska identiteten, då exempelvis en ”palestinsk-dansk” inte avläses som *fullt* dansk. När en nationalitet används på ett sätt som understryker att *de* gör danskhet *fel*, medan *vi* gör danskhet *rätt* (Hübinette & Pripp, 2017, s. 297). Det kan därför bli lättare att skapa opinion kring att ta medborgarskap, från någon som ändå inte är helt fullt *tillhörande* nationen. Det blir även därmed rättvist och normaliserat att utföra bestraffningar.

Vidare gemensamma faktorer mellan B.T. samt Expressen är den politiska riktningen i innehållet. Däremot skiljer det sig hur den riktningen tar form. I B.T. syns ett tydligare fokus på själva politikerna, samt deras agenda som partipolitiker. Det syns tydligt att de för en talan, för folket; indirekt deras väljare; som ska hålla med deras åsikter. Det är redan underförstått att Danmark vill framstå hårdare i sin migrationspolitik. Medan i Expressen får journalisten själv, indirekt förmedla; genom exempelvis experter, diktera och formge åsikter läsaren *bör* ha samt

hålla med om. I slutändan innebär det att båda kvällstidningarna vill förmedla och skapa en åsikt, till den som konsumerar medieinnehållet. Den åsikten blir på grund utav nämnda faktorer såsom diskurs, bilder och reproducering av stereotyper – en negativ sådan, en åsikt som bygger på en idé om att det är en grupp av *dem* som ska *bestraffas*; samt att det är rättfärdigat. Detta blir möjligt genom den avhumanisering samt anonymisering av själva *individen* som skett återkommande och genomgående i materialet.

Istället för att få vara individer eller en egen person blir återvändarna istället en symbol. Återvändarna får vara en symbol för en debatt och en diskurs kring muslimer och flera andra grupper; exempelvis människor från förorten, icke-vita eller mellanöstern. För i nyhetsinnehållet handlar det inte om att gestalta människor eller ett land i nöd eller krig. Istället förmedlas och gestaltas återvändandet inom ramen för en politisk debatt. Fenomenet summeras av Diskrimineringsombudsmannen i rapporten *Representationer, stereotyper och nyhetsvärdering* (2015):

”De diskuterade också dessa frågor mer i termer av kopplingar till Sverige och den svenska politiska kontexten snarare än utrikesbevakningen i sig.”

9. Förslag till vidare forskning

Då denna undersökning försökt ge en bild av mediernas gestaltning av IS-återvändare samt återvändandet, skulle en större kvantitativ undersökning kunna ge mer material. Det skulle även innebära ett bättre underlag att analysera samt dra mer säkra slutsatser samt generalisering av. En vidare forskning hade även kunna undersöka fler medier, i flera länder. Därefter även göra en jämförelse av partierna som kom till tals, något som inte gjordes i denna studie. Då skulle det fortfarande gå att ta vara på den statistik vi gjort, men analysera den djupare. Det skulle vara intressant att se ifall ett specifikt politiskt parti utmärker sig i frågan angående terrorbrott och återvändande. En annan forskning som hade kunnat göras inom detta område, har varit något som setts i periferin, nämligen *barnen* till IS-återvändare.

10. Referenser

Trycka källor

Alsmark, G., Moldenhawer, B. och Kallehave, T., 2007. *Migration Och Tillhörighet: Inklusions- och Exklusionsprocesser I Skandinavien*. 1st ed. Göteborg: Makadam förlag, s. 53-92

Andén-Papadopoulos, K. 2011. *Den ikoniska nyhetsbilden*. Aspers, P, Fuehrer, p & Sverrisson, À *Bilder och samhälle: Visuell analys som vetenskaplig metod*. 1:2. Lund: Studentlitteratur AB, s. 103,113, 116.

Berg, L., 2017. *Postkoloniala studier*. I Payne och Öhlander: *Tillämpad Kulturteori*. 1st ed. Lund: Studentlitteratur AB, s. 276–279.

Ekström, M. och Larsson, L., 2010. *Metoder I Kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur, s.119–120, 127–149, 267, 273–286.

Hübinette, T. och Pripp, O., 2017. *Etnicitet, ras och vithet*. I Payne och Öhlander: *Tillämpad Kulturteori*. 1st ed. Lund: Studentlitteratur AB, s.297.

Payne, G. J., 2017. *Från politisk diskursteori till etnologiska diskursanalyser*. I Payne och Öhlander: *Tillämpad Kulturteori*. 1st ed. Lund: Studentlitteratur AB, s.252–253.

Pettersson, R., 2003. *Rubriker*. Stockholm: Sellin & partner, pp.92–93.

Runfors, A., 2017. *Struktureringsteorin*. I Payne och Öhlander: *Tillämpad Kulturteori*. 1st ed. Lund: Studentlitteratur AB, s.118–120.

Schroeder e., J, 2011. *Produktion och konsumtion av reklambilder*. Aspers, P, Fuehrer, p & Sverrisson, À *Bilder och samhälle: Visuell analys som vetenskaplig metod*. 1:2. Lund: Studentlitteratur AB, s. 80–81.

Sjögren, D., 2010. *Den säkra zonen: motiv, åtgärdsförslag och verksamhet i den särskiljande utbildningspolitiken för inhemska minoriteter 1913–1962*. Print och Media, Umeå universitet, institutionen för idé- och samhällsstudier.

Strömbäck, J., 2001. *Gäster Hos Verkligheten*. 1st ed. Stockholm: Univ., s.26-28,166,177-181,274, 374, 413.

Truedson, L. och Schwarz, J., 2016. *Migrationen I Medierna*. 1st ed. Stockholm: Institutet för mediestudier, s.138, 151,154–160.

Öhlander, M., 2017. *Interaktionism*. I Payne och Öhlander: *Tillämpad Kulturteori*. 1st ed. Lund: Studentlitteratur AB, s.79–80.

Elektroniska källor

Axner, M., 2015. *Representationer, Stereotyper Och Nyhetsvärdering: Rapport Från Medieanalys Om Representationer Av Muslimer I Svenska Nyheter*. [elektronisk] DO.se. URL: <<https://www.do.se/globalassets/publikationer/rapport-representationer-stereotyper-nyhetsvardering2.pdf>> [Hämtad: 12.05.2020]. s. 60.

Jönsson, H. 2019. *Löfven tog emot Danmarks statsminister; "Viktigt"*. Expressen. [elektronisk] URL: <https://www.expressen.se/nyheter/lofven-tar-emot-danmarks-statsminister/> [Hämtad: 05.19. 2020].

Svenska FN-förbundet, 2013. *Den Islamiska staten* (elektronisk), 26.09.2018. URL: <https://www.globalis.se/Konflikter/Den-islamiska-staten-IS>. [Hämtad: 11.05.2020].

Säkerhetspolisen.se. 2017. *Färre Reser Från Sverige Till Terroristorganisationer - Säkerhetspolisen*. [elektronisk] URL:

<https://www.sakerhetspolisen.se/ovrigt/pressrum/aktuellt/aktuellt/2017-06-27-farre-reser-fran-sverige-till-terroristorganisationer.html> [Hämtad: 11.05. 2020].

Pet.dk. 2018. *Assessment of The Terror Threat to Denmark*. [elektronisk] URL:

<<https://www.pet.dk/English/Center%20for%20Terror%20Analysis/~media/VTD%202018/VTD2018ENGpdf.ashx>> [Hämtad: 10.05.2020].

11. Bilagor

Kvantitativt kodschema

W	X	Y	Z	AA	AB	AC	AD
IS-återvändare (alla ord)	Myndigheter	Rättsväsendet	Fakultet	Medborgare	Gränsen	Gripande	Domstol
0	1	1	0	0	0	0	0
1	0	1	0	0	1	0	0
0	0	1	0	0	0	0	1
1	0	0	0	0	0	0	1
1	0	0	0	1	0	0	0
1	1	0	0	0	0	1	1
0	1	0	0	0	0	1	0
0	0	0	0	0	0	1	1
0	1	1	0	0	0	0	1
1	0	1	1	0	0	0	0
1	0	1	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	1	0	0	0	0
0	0	1	0	0	0	0	0
0	1	0	0	0	0	0	0
0	1	0	0	0	0	0	0
1	1	1	1	0	0	1	0
0	1	0	0	0	0	0	0
0	1	1	0	1	0	1	0
0	1	0	1	0	0	0	0

Bilden visar det kvantitativa kodschema som använts för denna studie.

På begäran finns fullständigt kodschema hos författarna.

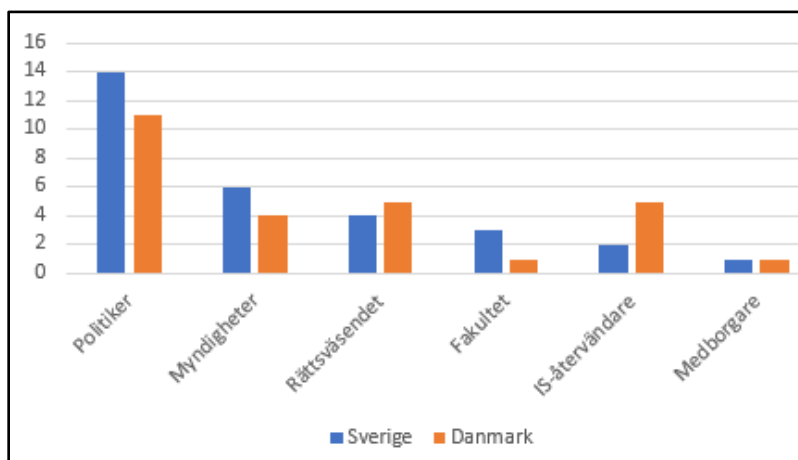
Kvalitativt analysschema

Kvalitativt analyschema: IS-återvändare							
File Edit View Insert Format Data Tools Add-ons Help Last edit was 4 days ago							
100% 123 Default (Arl... 10 B I G A							
Artikel							
	A	B	C	D	E	F	G
1	Artikel	Huvudsakligt innehåll	Tematisk struktur (makro)	Schematiska struktur (makro)	Mikroorienterad analys	Sociokulturella kontextualiseringar	
2				A) Pape önskar att de hade dö B) Pape är aktör i artikeln och r C) PET:s statistik, IS-krigares h D) Man har radikaliserats och s E) Artikeln riktar mot makt hava F) Polisen får sammanfatta me	- Man använder sig av isben - Man antar att läsaren har k - Man börjar med att marker - Rubriken antar att läsaren - Överflödigt och irrelevant in - Ordvalsmässigt är "dilemm - En enorm skillnad i ordval Global/Lokal:	- Den talar exakt för de ideologiska p - Detta finns inte i vår ideologiska pro - "De ska dö" riktar till väjarna efters - Note to self: 2019 i början, ingen dö	
3	Dansk1	- Huvudämnet handlar om I - Det är en bild på Papa & i	- Det primära temat är Papes &		Artikeln är konstruerad efter Närvarande: I texten får vi h Frånvarande: Bilden från Fa	Artikeln känns inte direkt häpnadsväc Ett annat sätt att skriva denna artikel	
4	Dansk2	Den danske IS-resenärer/k - Bild på övergett område	Huvudtemat: rubriken lyder "ha	a) Rubriken lyder "misstän b) Aktörer: Mette Grith Stø c) Justitieministern Søren Pape F d) Att Jacob El-Alī står posi e) Det förklaras att han mis f) Advokaten och El-Alī tyc Det är justitieministern i b	Isbergsmodellen har man kc Frånvarande: Förkunskaper Närvarande: Händelseförlop Lexikala stilen: Man skriver i Meningen "Han är dansk sta Att man tagit justitieministern Att man intervjuat honom oc		
5	Dansk3	En neutral artikel/rubrik: "Sy - Bild på honom i led r Artikeln handlar om att El-H	Huvudtemat är att el-Haj står ar	a) I rubriken förmedlas det b) Aktörerna är journalister c) Vi får veta att det är en c d) Domaren hänvisar exem e) Rättsliga faktorer är även orsak f) Det mesta är riktat mot r Journalisten och domare	Närvarande: Händelseförlop Lexikala stilen: Han nämns i Postkolonialteori: man drar r	Det är en artikel som känns neutral. f	
6	Dansk4	(danskpalestinier – ordval i En krim-artikel. Ahmad Sal Rubriken låter hårdare och	Artikeln har huvudtema att el-H Det sekundära temat är diskuss	a) Att en syrienkrigare, har b) Aktörerna är främst jour c) Vi får bakgrundsinforma d) Resonemanget är att de e) Journalisten talar främst f) Journalisten får samman	Närvarande: Punkterna, hör Frånvarande: Förklaring av : Lexikala stilen: Ordvalet att Mitt i texten beskriver journa	Känns trots lexikala stilen, som en ne Ett annat sätt att skriva artikeln är frå	
7	Dansk5	Rubriken är neutral/informa - Inga bilder finns.	Huvudtemat är att "fler vill återv	a) Rubriken förmedlar att k b) Deniz Serinci, represent c) Man får veta att det börj d) Som nämnt över så är p e) Kommentarna riktar d f) Det är IS-boksförfattare s	En väldigt informativ artikel Frånvarande: En berättelse Närvarande: Olika sidor och Lexikal: Ord som "fastna" o Den författare som intervjuas	Artikeln skulle kunna problematisera	

Bilden visar det kvalitativa analyschema som använts för denna studie.

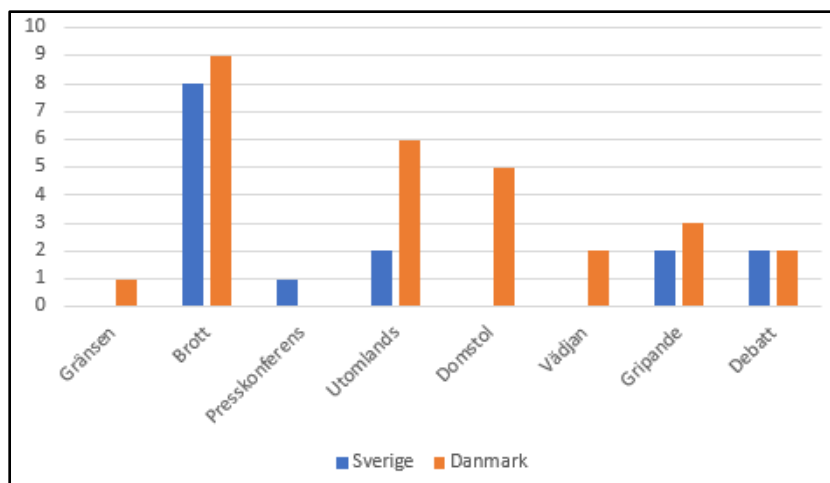
På begäran finns fullständigt analyschema hos författarna.

Diagram 1.
Grupper

Diagrammet visar de sex olika grupperna som uttalar sig i nyhetsartiklarna (n=20)

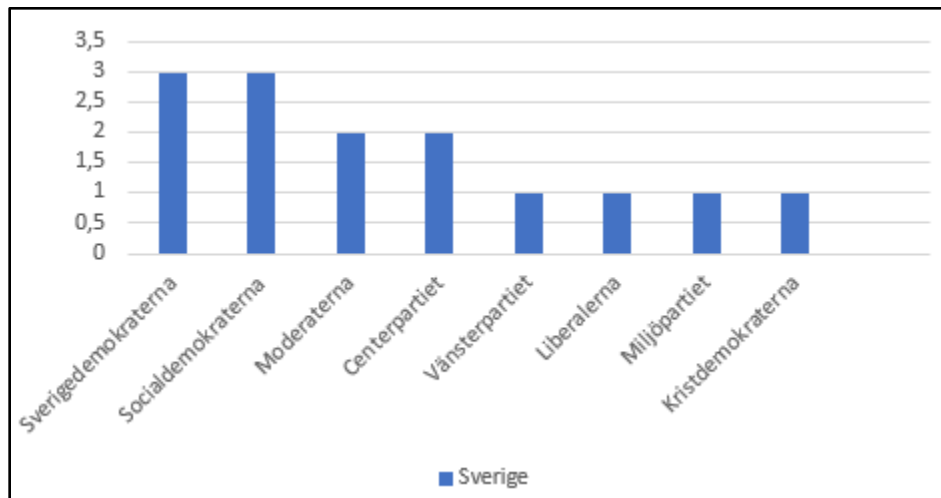
Diagram 2.
Sammanhang

Diagrammet visar de 8 olika sammanhangen eller kontexter där IS-återvändare förekommer (n=20)

Diagram 3.

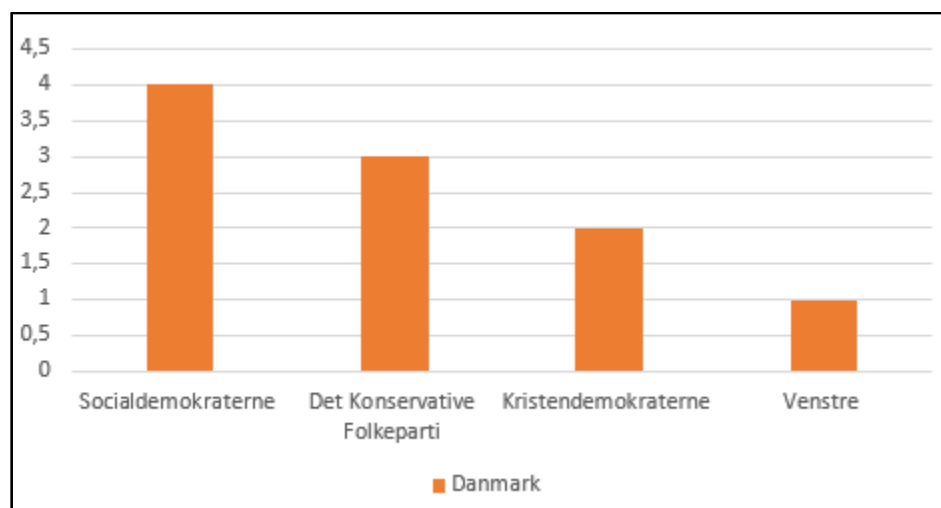
Partier Sverige

Diagrammet visar de åtta svenska politiskapartier som uttalar sig i nyhetsartiklarna (n=10)

Diagram 4.

Partier Danmark

Diagrammet visar de fyra danska politiskapartier som uttalar sig i nyhetsartiklarna (n=10)

Tidningarna som analyserats

B.T.

Dansk mistænkt IS-kriger har i halvandet år forsøgt at overgive sig (21. 02. 2019)

Aarhus har fået 17 ud af 20 fremmedkrigere i exit (4. 03. 2019)

Pape: Bedst hvis fremmedkrigere fra Danmark var faldet i kamp (27. 03. 2019)

Forfatter til IS-bøger: Flere danske fremmedkrigere vil hjem (14. 04. 2019)

Dansk IS-kriger skød på billede af Anders Fogh - her er hans reaktion (11. 11. 2019)

Syrienkriger anholdt ved ankomst til Danmark (11.11. 2019)

Syrienkriger i kørestol er tavs i retten (12.11. 2019)

Stærk mistanke fører til fængsling af syrienkriger (12. 11. 2019)

Tesfaye ser på fratagelse af tre fremmedkrigeres danske pas (13.11. 2019)

To fremmedkrigere har fået frataget pas efter hastelov (26.11. 2019)

Expressen

Därför kan nästan ingen av IS-återvändarna åtalas (2019.02.25)

Därför kan nästan ingen IS-återvändare bli åtalad i dag (2019.02.26)

IS-återvändarna fortsätter begå brott i Sverige (2019.03.12)

Debatt om IS-återvändare: "En fullständigkatastrof" (2019.03.13)

Stockholms stad inför ny metod för IS-återvändare (2019.03.30)

Nästan alla återvändare kom frivilligt på förhör (2019.04.06)

IS-terroristers barn kan omhändertas (2019.04.24)

IS-återvändare undervisar barn på Vetenskapsskolan (2019.11.10)

IS-återvändare undervisar barn – politiker vill stänga skolan (2019.11.20)

IS-återvändare greps av polisen (2019.11.30)